

27. Чернюк С. Поезія Тодося Осьмачки: від образу до символу (на матеріалі одного твору) / С. Чернюк // Літературознавчі обрії : праці молодих учених України. – К., 2001. – Вип. 2. – С. 111–114.

Анотація

У статті вивчаються особливості структури художнього простору в поезії Т. Осьмачки. Авторка досліджує опозицію “своє / чуже”, яка є одним із найголовніших принципів організації художнього простору у творах Т. Осьмачки. У статті пропонується аналіз одного з варіантів цього протиставлення – опозиції “село / місто”; розглядаються найважливіші засоби її вираження. Поезія Т. Осьмачки осмислюється в її формально-змістовій єдності, як художня система.

Ключові слова: художній простір, бінарна опозиція, образ міста.

Аннотация

В статье изучаются особенности структуры художественного пространства в поэзии Т. Осьмачки. Автор исследует оппозицию “свое / чужое”, которая является одним из главных принципов организации художественного пространства в произведениях Т. Осьмачки. В статье представлен анализ одного из вариантов этого противопоставления – оппозиции “село / город”; рассматриваются основные средства ее выражения. Поэзия Т. Осьмачки осмысливается в ее формально-содержательном единстве, как художественная система.

Ключевые слова: художественное пространство, бинарная оппозиция, образ города.

Summary

In the article peculiarities of the structure of artistic space in T. Osmachka's poetry is studied. The author researches the opposition “native / strange” as one of the main principles of organization of the artistic space in T. Osmachka's works. The article includes the analysis of one of its variants, namely the opposition “village / town”. The important ways of its expression are considered. T. Osmachka's poetry is interpreted as a formal-substantial unity, as an artistic system.

Keywords: the artistic space, the binary opposition, the image of town.

УДК 82–3“19”1950–1980 pp. (477.6)

Бондаренко О.О.,

фахівець редакційно-видавничого відділу,
Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ ДИХОТОМІЇ “МІСТО / СЕЛО” У ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ДОНБАСУ 1950–1980-Х РР.

Протягом ХХ століття письменники, спостерігаючи неспинний розвиток промисловості та глобальну урбанізацію, намагалися всіляко осмислити ці процеси та місце людини в них, тому ми маємо достатньо великий масив літератури, присвяченої місту, який на сьогодні ще достатньо не досліджений. Зокрема малодослідженими в цьому плані залишаються твори так званого “соцреалістичного періоду”, що на довгий час отримали тавро маловартісних і заангажованих, часто несправедливо були виключені з загальноукраїнського літературного контексту. Проблема урбанізації присвячували твори письменники всіх без винятку регіонів України, хоча, звичайно, рівень зацікавлення письменників проблемами міста вищий

у найбільш урбанізованих регіонах України, зокрема цікаво прослідкувати трактування проблеми співвідношення міста і села в творах представників літературного процесу найбільш урбанізованого регіону України – Донбасу.

Офіційні письменники Донбасу в силу специфіки регіону повсякчас розцінюються у критиці як оспівувачі індустріальної моці Донбасу, прибічники міста та противники села. Дійсно, індустріальні та урбаністичні тенденції у представників цього регіону виражені більш яскраво, проте характеризувати ці тенденції так однозначно було б неправильним. У цих творах маємо цілий спектр складних та суперечливих відношень до міста (від фанатичного захоплення, піднесення та пропагування до критичної негачії та зречення). **Метою** статті є дослідження особливостей вирішення просторової дихотомії “місто / село” у художній прозі 1950–1980-х рр. на прикладі творів трьох представників донбаського літературного процесу – Павла Байдебури, Івана Костирі та Микити Чернявського.

Творчість Павла Байдебури являє собою перехідний період радянської літератури: хронологічно – від довоєнної до повоєнної, тематично та формально – від програмованої, заангажованої літератури до нової радянської літератури, що вже репрезентує більшу чи меншу свободу творчості. Говорячи про нову радянську літературу, варто розуміти під цим висловленням тексти, офіційно прийняті офіційною критикою та цензурою, які проте мають певні відхилення від соцреалістичного канону (від незначних на початку “відлиги” – до принципових у 70–80-х рр.). Відповідно до цього творчість Павла Байдебури насичена соцреалістичними тенденціями, що і зумовило сприйняття його, особливо сучасними літературознавцями, виключно як пропартійного автора, що своїми творами демонструє політику партії в галузі літератури. Проте при більш уважному розгляді творчості найбільш “шахтарського” письменника в деяких творах стають помітними і навіть домінуючими нові тенденції, що змушують нас по-новому розглядати творчість письменника. Зокрема, впадає в очі його досить суперечливе, як на той час, сприйняття урбанізму. Щодо цієї проблеми умовно можна виділити дві групи текстів, що спричинено як особистим зростанням письменника, так і ситуацією у політичному та культурному житті регіону.

Перша група характеризується уславленням міста, пануванням робітничої тематики та реалій. Тема села тут майже не знаходить місця. Ці перші твори багато хто з сучасних дослідників сприймає лише як ілюстрацію політики радянської партії в культурній галузі, які не порушують усталеного соцреалістичного канону. Дійсно, заперечувати певний схематизм та заангажованість малої пози Павла Байдебури не можна, проте і абсолютизувати його не слід. Автор майстерно поєднав тенденції малої прози М. Коцюбинського із новими суспільними реаліями і показав себе як тонкий психолог. Саме в цих творах крізь канонічні нашарування виразно проглядають інші тенденції, нові для прози того часу, зокрема письменник глибоко аналізує таку складну психологічну проблему, як перетворення селянина на робітника-шахтаря – людина, змінюючи професію, місце і спосіб життя неодмінно відчуває складний психологічний конфлікт, що зумовлює розгублення, занепад

духу, невдоволення. Так, у оповіданні “Кривою дорогою”, 1950 р., головний герой Глушко, потрапляючи у шахтарське середовище, поступово відчуває себе тут зайвим і повертається назад до села, де він теж вже став чужим – людина втрачає внутрішній стрижень, стає зайвою. Автор змальовує цілий спектр екзистенційних станів героя – страх, безвихідь, сором: “Спочатку, ніби кимсь гнаний, він припустив що було сили <...>” [1, 422], що свідчать про внутрішню боротьбу, крайнє загострення у хлопця відчуття провини: “Григорія аж у дріж кинуло від його запитання. Він раптово зблід, йому здалося, що в нього пропасниця, і справді зуб на зуб не попадає, готовий був потягнути кожуха, але ж незручно влітку <...>” [1, 425].

Проте порушуючи складну психологічну проблему відчуження людини, автор все ж не надає їй дійсно реалістичного вирішення – він вирішує її в дусі соцреалізму: Глушко усвідомлює свою провину і повертається у місто оновленою людиною. У процесі своєї творчості автор часто вдається до навмисного спрощення та схематизації тексту, що призводить до появи таких відверто агітаційних творів, як “Справа честі” або “Молодий заспів”, спрямованих підвищити статус міста, закликати людей на шахти Донбасу.

Місто Павла Байдебури – це невелике шахтарське містечко, виселок з ідеальним, унормованим життям, де люди захоплені єдиною метою – перевиповнити план із видобутку вугілля. Проте сила реалістичного таланту не дає Павлові Байдебурі обмежитися простою схематизацією. Він дедалі частіше починає відходити від канону і вже у змалюванні ідеального шахтарського містечка в оповіданні “Спасибі людям” торкається проблеми необлаштованості життя тут, відсутності вибору для молоді, п'янства. Проте знов таки в дусі соцреалізму конфлікт спрощується і вирішується перевихованням героя Олекси Лещука.

Описуючи шахтарські містечка, Павло Байдебура надає перевагу не традиційним зоровими образам, а більшою мірою звуковим, що створює відчуття динамічності та вирування життя: “Над степом, над селищем зринали й котились довгим перекликом ранкові гудки, на шахті били короткі сигнали, уздовж естакад гримотіли вагонетки, чути було віддалені людські голоси. У місті починався звичайний, напружений робочий день” [1, 393].

Павло Байдебура, сам у минулому шахтар, з непідробною теплотою змальовує шахтарські реалії та, особливо, опоетизовує терикони: “Багато насипано шахтарськими руками териконів на нашій землі. Здіймаються вони як гори, над степом, бовваніють, повіті туманом, димом <...>” [1, 345].

Мажорний тон та захоплення швидкими темпами урбанізації та індустріалізації на Донбасі характеризують твори цієї групи, які за своєю суттю наближаються до жанру утопії і, хоча і несуть потужний заряд патріотизму та захоплення рідним Донбасом, все ж, за незначними виключеннями, трактуються літературознавцями як заангажовані, схематичні і сприймаються читачами лише як агітки.

Дещо іншими тенденціями характеризується друга група творів Павла Байдебури. Тут, зокрема, можна назвати оповідання “Універсал гетьмана Богдана” та роман у трьох книгах “Вогонь землі”, що репрезентують

Павла Байдебуру як зрілого, самобутнього і талановитого письменника, заглибленого у національну стихію. Проблема та тема міста у сучасному розумінні в цих творах майже не розглядається, навпаки, увага письменника все частіше звертається в українську минувшину до тем визвольної боротьби. Місто тут трактується в історичній перспективі і постає як символ обмеження волі, осередок примусу та свавілля у безмежних вільних просторах Дикопілля. Так, в оповіданні “Універсал гетьмана Богдана” січові козаки несуть по безмежних просторах донбаських степів до соляного містечка Тора універсал гетьмана Богдана Хмельницького, що допоможе людям отримати свободу. Тут накреслюється досить складна, нова і доволі смілива для радянської літератури проблема зрусифікованості українських земель: автор змальовує утиски, які чинили щодо українських людей у Торі московські воєводи. Ця проблема знаходить більш докладне висвітлення в романі “Вогонь землі”, в другій книзі якого (“Іскри гніву”) розглядається захоплення волелюбного Бахмуту, який довгий час був притулком втікачів зі всієї України, російськими воєводами, встановлення нових порядків, чужих для української ментальності, та утиски населення. В історичних реаліях, змальованих у цих творах, читач легко вгадує сучасний стан речей в українських містах.

Надзвичайно швидкі темпи урбанізації Донбаського регіону та вплив цього процесу на людину привели до глибокого психологічного аналізу письменниками проблеми витіснення села містом, а певне послаблення цензурного тиску в галузі культури – до нових, антиурбаністичних тенденцій радянської прози.

Найбільш повно розкриває проблему занепаду села у Донбасі у своїх прозових творах Микита Чернявський. Конфлікт міста і села переміщується більшою мірою у духовну площину і виявляється на всіх рівнях життя персонажів. Місто і село у Микити Чернявського – це не дві паралельно існуючі системи, як у Павла Байдебури, це – дві ворогуючі, взаємозаперечні світи, зіткнення яких обов'язково призводить до болючих наслідків.

Працюючи переважно в жанрі сільської прози, автор створює пенталогію “Людам важче”, де досить докладно, як того і вимагає жанр роману-хроніки, змальовує на прикладі одного донбаського села складний і болючий шлях руйнації села війною, його відродження та нової, мирної руйнації – містом. Так у третій, четвертій та п'ятій книгах пенталогії Микита Чернявський розкриває цілий спектр соціальних проблем, що їх породжує урбанізація: обездолення села, обкрадання його містом. Звідси – складний суспільний стереотип, що зберігся і сьогодні – меншовартісність села (особливо донбаського села) у сучасному світі.

Занепад села, спричинений тиском зростаючого міста, породжує глибокі духовні та психологічні зміни як мешканців села, так і жителів міста. Найбільш критичного звучання ця проблема набуває у повісті “Твої знайомі”. Тут автор представляє не тільки селянський погляд на місто, але і сучасне сприйняття села жителем міста. Так, характеризуючи село, міський пристосуванець Архип Іванович каже: “Ти з ними там не дуже панькайся, з тими ставичанами. Пияки і ледарі!” [5, 8].

Всупереч змальованим реаліям автор через весь твір все ж проносить думку про особливу, визначальну роль села і повну залежність від нього міста, хоча воно те село і пригнічує. Мова тут, звичайно, йде про духовну залежність, без якої місто, навіть з усіма благами цивілізації, не виживе: “З перших же кроків місто заявило, що не може рости і діяти без сусідів своїх – піщан” [4, 397].

Місто Світлоград у пенталогії “Людям важче” постає символом зруйнованої духовності. Конфлікт міста і села трактується тут як конфлікт між холодним розумом, раціоналізмом та душевністю, людяністю. Село постає уособленням людини, її душевного, духовного, внутрішнього життя, місто ж несе схематизм та відчуження. На цьому рівні автор акцентує на принциповій протилежності двох типів людини: селянина та міського жителя. І якщо перший постає як ретельний працівник, що відчуває потреби рідної землі, живе її проблемами, то другий змальовується відстороненим і холодним, “із висушеною душею” і отримує в творі загальну назву – “чиновник”. Цей тип є ознакою доби і з’являється внаслідок розриву споконвічних родових зв’язків, коли молодь масово починає втікати з села, забуваючи своє коріння, перемішуючись із духовно та ментально зовсім чужими людьми, духовно та національно знекровлюючись. Такі процеси є знаковими для Донбасу, бо шахтарські міста і містечка виростили саме на перемішуванні національно та соціально різних працівників, відповідно до політики партії.

Негативні наслідки, які несе місто, автор змальовує через протиставлення зовнішньої краси міста, позитивних технічних моментів, що полегшують важку працю, з тим духовним занепадом, що несе урбанізація. Місто – це привабливий звір, що вимагає жертв, і платнею за зручності стає найбільша людська цінність – душа. Село Піщане, що постає в тексті символом національної духовності, поступово перетворюється на так звану “зону відчуження”, законсервований світ, що під натиском зовнішніх обставин замикається в собі і, не маючи зв’язку зі зовнішнім світом, поступово вмирає, або “висихає”, як символічно ці процеси названі у п’ятій книзі пенталогії “Суша”.

“Висихає” Піщане як у переносному значенні, тобто знедуховлюється, так і в прямому, бо катастрофа духовності породжує ще одну, надзвичайно болючу проблему сучасності, якій автор присвячує третю, четверту та, особливо, п’яту книги пенталогії – “Іван Катруха” та “Суша” – екологічну проблему. Так, наприклад, уже згадуване сусіднє місто Світлоград отруює повітря та річки відбросами з хімкомбінату “Азот” або розбудова шахт забирає у села плодючі землі, перетворюючи їх на порожню породу. Міста ростуть і потребують нових ресурсів, знов таки за рахунок села – під селом було знайдено підземне водоймище, яке висушують задля розвитку металургії: “Користуйтеся тим, що на землі, а все, що в ній, – державне <...> ця вода для Донбасу. Отже, тут ось, на ваших луках поставимо водозабірні споруди і в п’ятикілометровій зоні довкола – відчуження <...>” [4, 394]. Плодючі землі поступово знекровили, люди зі східної половини змушені були полишити домівки і шукати більш безпечне житло.

Микита Чернявський виступає в творі противником шахти як явища, що порушує споконвічну гармонію. Так, герой роману Заброра каже: “Не розумію, невже саме тут оце треба закладати шахту? Коли ще й терикон виросте, то її буде видно на півсотні кілометрів, а терикони слід би ховати від ока людського – це не досягнення наше”. Йдучи за національною споконвічною традицією, він одухотворює землю, порівнює її з людиною, наголошує на наявності у землі власного минулого, складної історії, цінність та неповторність якої навечно втрачається через розбудову шахт та міст. Так, Марина перед закладанням шахти звертається до лану і прощається із ним, як із людиною на похороні: “Голос матері здригнувся і Валерієві здалося, що вона от-от заплаче:

– Ти що, мати? – стривожився Сергій Кіндратович <...>.

– Саме так, Серьожу, попроситись. Незабаром тут буде закладено шахту. Мені вчора повідомили <...>.

<...> Все сказане дружиною було для нього зрозумілим, і земля боліла так само, як і їй [4, 528–529].

Проблема та наслідки забуття святості рідної землі осмислюється Микитою Чернявським і в інших творах, зокрема в повістях “Ранок під ногами”, “Пізнє каяття”, “Твої знайомі”: “Переселяти нас хочуть <...>. Укрупнюємо, квартири міські даємо, асфальт <...>. Укрупнюйте, правильно, техніка сучасна простори любить, та не гонить же хлібороба від землі, та пожалійте же могилки хутірські, там же люди, герої лежать, їм шана потрібна <...>. У грудному хрипливатому голосі непідробний біль” [5, 18].

Місто в художній прозі постає символом розлуки не лише з рідною землею, а й батьків із дітьми, символом душевних трагедій покинутих людей та людей, що змушені поїхати: “Донька з онуками таки переїхала <...>. Приїздили оце недавно, кажуть, зв'язаного відправимо в город. Тільки зв'язаного, кажу, тільки зв'язаного, та ще й з ліжком оцим, бо звук до нього” [5, 18].

Певні тенденції до змалювання негативних наслідків впливу міста на людину маємо також і в прозовій творчості іншого представника донбаського літературного процесу – Івана Костирі, зокрема у його трилогії “Доля” та у публіцистиці. Проблема урбанізації переноситься автором, в першу чергу, у духовну площину і тлумачиться як втрата споконвічних родових зв'язків. Втрата духовних коренів призводить до виникнення такого явища, яке Іван Костиря називає “діти-перевертні”. Місто – порушник родових зв'язків, місто розлучає батьків і дітей і натомість з'являються так звані “духовні сироти”, тобто автор порушує складну психологічну проблему загубленої людини, людини на роздоріжжі, людини, що невизначено обертається між двох світів – між містом і селом: “У людей діти як діти, а в нас перевертні якісь” [4, 467], – у серцях каже Халимон – герой роману “Хата”, коли його син Григорій, ледь повернувшись, знов кидає рідне село, батьків і їде до міста. Тут маємо звичну для тогочасного суспільства психологічну проблему людини, що їде шукати себе, проте, навпаки, губить свою духовну сутність, перетворюючись на безбатченка.

Ця ж проблема постає тут й у дещо іншому звучанні: Ліза, старша дочка Халимона, людина, що не знайшла себе у місті, не приймає шляху Григорія – безкінечного невизначеного існування між містом і селом, а вирішує разом з чоловіком повернутися на батьківщину, де вони у рідній хаті знаходять своє покликання – займаються тваринництвом.

Повернення назад до рідного села після міських поневірянь не проходить легко, бо прагнення нового, пошук себе часто сприймається і односельцями, і самим героєм як зрада своїм кореням, своїй землі, собі. Так у третій частині роману “Доля” Юрко, пробувши деякий час на шахті, просить вибачення в рідної землі й у голови колгоспу Павла Колодяжного, вкладаючи у свої слова весь біль душі: “Якщо можна <...>. Можна щоб простили? Не можу я <...>” [2, 74].

Рідна хата виступає в тексті символом збереження національної та родової духовності, міські ж новобудови та місто загалом – символом відчуження. Змалювання покинутої хати, людей, що їдуть на чужину, покидаючи рідні домівки, створює виразний сумний настрій твору: “Був час, ніякого такого пустиря, що віддаляє хату Дударів від Соколівки, не було – хазяйські двори стояли впритул один до одного. Але багато хто вибрався з цього кутка на висілки, а більше – по містах. І навколо хати Халимона <...> – запустілі, затихлі подвір'я рудими пагорбами колишніх саманних хат” [3, 225]. У цьому виразно виявляється відмінність сприйняття Іваном Костирею цих проблем від способу відображення їх у творах Микити Чернявського, в якого крізь рядки творів виразно проявляється крім суму ще й роздратування, а часто навіть озлоблення, зокрема це стосується повісті “Твої знайомі” або останніх частин пенталогії “Людям важче”.

Ще одна площина, у якій Іван Костиря розглядає руйнацію села містом – соціальна. Автор говорить про матеріальний занепад села, його непрестижність:

“Ні Халимон, ні Гапка, та й ніхто із слобожан не згадували Донецьк, Красноармійськ, куди найближче було їм діставатись і від яких так чи інакше залежало їхнє життя, усі говорили просто – місто <...>. І тому в слободі часто можна було чути “<...> тільки в місті. Хіба ж у нас лікарі?”, “У місті все є <...>” [3, 323].

Проте варто зауважити, що абсолютизувати ідею розриву міста і села у творах Івана Костирі не слід. Автор, розуміючи певну відірваність села і міста, намагається знайти суб'єктивні та об'єктивні причини такого стану речей, виправдати прагнення молоді розірвати споконвічні зв'язки з селом лише бажанням пізнати нове, яке завжди було властиве молоді, він намагається довести, що навіть поїхавши з рідних місць, молодь не забуває, хто вона є: “У Райгороді вони пишалися своєю підвищеністю над селом і разом з тим неусвідомлено раділи своїй нерозривності з ним <...>” [3, 432].

В основному навантаження багатьох творів Івана Костирі прямо протилежне тому, аби змалювати прірву між містом і селом, навпаки, більшість творів покликано, аби показати наявність у сучасних українських, русифікованих та заангажованих містах тисячолітніх національних українських коренів, цілого спектру традицій, звичаїв та національної пам'яті. Цим він намагається об'єднати ці два,

несправедливо розрізнені світи, й у “Хаті” пропонує через думки головного героя свій шлях подолання страшної прірви: “<...> Степан подумав про те, що все повинно бути єдине – сільське і міське, споконвічне і цивілізоване. Може саме в цьому і полягає гармонія буття? Але чи можливо таке хоч коли-небудь? Місто, особливо на Донбасі, невблаганно переманює, затуляє село, ми ж відстоюємо село як оплот нашої незайманості, чистилища, святості – не тільки годувальника. А йому хочеться жити в умовах не гірше міських” [3, 421].

Так, аби показати тисячолітню складну історію розвитку національної духовності на Донбасі, довести наявність тут споконвічних українських традицій, Іван Костиря створює справжню художню енциклопедію народного духу – книгу “Дума про Донбас”, що складається з двох частин – “Думи про Дике поле” та “Думи про Донецький кряж”, де він представляє художньо переосмислену історію майже кожного з міст Донецького краю, чим досягає створення відчуття безперервності історії, невикорінності національних традицій і плавного переходу їх зі старої форми, збереженої та пронесеної через віки під селянською стріхою, до нового способу побутування, більш прийняттого у сучасному урбанізованому та індустріалізованому просторі.

Отже, аналізуючи твори представників донбаського літературного процесу на предмет представлення та осмислення в них проблеми стосунків міста і села на Донбасі у другій половині ХХ ст., можна виділити три основні тенденції у творчому розкритті зазначеної проблеми, а саме: дотримування канонічного соцреалістичного піднесення і абсолютизації урбанізації та індустріалізації (тут можуть допускатися незначні відхилення від канону); засудження та заперечення міста як явища, що негативно впливає на рівень духовності, психічне та фізичне здоров'я людини; віднайдення певного компромісу між містом і селом: спроба шляхом історичних екскурсів довести наявність духовних та національних коренів сучасного міста та об'єднати ці дві стихії. Варто також зауважити, що у творчості зазначених авторів ці тенденції співіснують і перетинаються, створюючи широку площину для аналізу зазначеної проблеми та заперечуючи можливість будь-якого однозначного її тлумачення.

Література

1. Байдебура П. Вогонь землі / П. Байдебура. – К. : Дніпро, 1979.
2. Костиря І. Доля / І. Костиря. – Донецьк : КД “Проспект-Прес”, 2006. – Т. 2.
3. Костиря І. Ненька. Хата / І. Костиря. – Донецьк : КД “Проспект-Прес”, 2006. – Т. 1.
4. Чернявський М. Людям важче / М. Чернявський. – К. : Дніпро, 1981.
5. Чернявський М. Твої знайомі / М. Чернявський // Донбасс. – 1986. – № 6. – С. 5–27.

Анотація

Дана стаття присвячена дослідженню способів вирішення просторової дихотомії “місто / село” у художній прозі трьох представників донбаського офіційного літературного процесу 1950–1980-х рр.: Павла Байдебури, Микити Чернявського та Івана Костири. У результаті було виділено три основні тенденції співвідношення міста і села у цих художніх текстах: піднесення та абсолютизація міста; негація міста; спроба об'єднання міста і села у єдиний духовний простір.

Ключові слова: соцреалістичний період, канон, комплекс меншовартісності, традиція, духовність.

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию способов решения пространственной дихотомии “город / село” в художественной прозе трёх представителей донбасского официального литературного процесса 1950–1980-х гг.: Павла Байдебуря, Никиты Чернявского и Ивана Костыри. В результате было выделено три основные тенденции соотношения города и села в этих художественных текстах: абсолютизация города, негация города, попытка объединения города и села в единое духовное пространство.

Ключевые слова: соцреалистический период, канон, комплекс неполноценности, традиция, духовность.

Summary

Given article is devoted to research of ways of the decision of spatial opposition “city / village” in art prose of three representatives of the Donbass official literary process 1950–1980 years: Paul Bajdebury, Nikita Chernyavsky and Ivan Kostyri. It has been as a result allocated three basic tendencies of a parity of city and village in these art texts: absolutization of city, denying of city, attempt of association of city and village in unique spiritual space.

Keywords: period of socrealizm, canon, complex of inferiority, tradition, spirituality.

УДК 82091.161.2

Федотенко О.В.,

аспірантка,

Донецький національний університет

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ДУХОВНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНСЬКОМУ “ХИМЕРНОМУ” РОМАНІ: СЕЛО ЧИ МІСТО?

Одним з найважливіших компонентів людської життєдіяльності є духовність. Це той чинник, за допомогою якого етнос не тільки консолідувався, а й витворив міцний етнофонд нації, без якого жодний народ неспроможний на самоутвердження. Духовність нації становить основу ментальності, тобто національного характеру. Саме в менталітеті слід вбачати певну стійку духовну сутність етносу, його специфічну відмінність від інших народів, основу культурного життя в усіх його проявах. Духовний простір окремої людини представлений її внутрішнім світом. Але не тільки індивідуальність кожного обумовлює живе багатство і різноманітність духовного простору всього народу. Він включає в себе всі духовні досягнення і надбання етносу. Становлення особистості може відбуватися тільки з урахуванням того, через які канали і яким чином ця особистість сприймає та відтворює основні риси національного менталітету. Формою і засобом прояву духовності, методом акумуляції духовних засад і надбань людства Ю.М. Білодід справедливо вважає мистецтво [1]. Ми виокремимо – народне мистецтво, зокрема фольклор, у якому сконденсована генетична пам'ять народу, його етика, естетика, історія, філософія, тобто все те, що становить його духовну сутність. Свого часу ще О. Бодяньський